

ผู้สร้างสรรค์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่?

ผู้สร้างสรรค์ คือ ผู้ที่ทำหรือก่อให้เกิดงานลิขสิทธิ์ผ่านการแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of Idea) ของผู้สร้างสรรค์ที่มีการใช้ทักษะความสามารถ (Skill) แรงงาน (Labor) และวิจารณญาณ (Judgement) ของตน จะเห็นได้ว่า ผู้สร้างสรรค์มีการลงทุนลงแรงและใช้สติปัญญาเพื่อสร้างงานลิขสิทธิ์ขึ้นมา เขาจึงสมควรได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์และได้รับความคุ้มครองในงานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้น ทั้งนี้ การสร้างสรรค์งานดังกล่าวจะต้องสร้างสรรค์ด้วยตนเองโดยไม่ได้ทำซ้ำหรือดัดแปลงงานของบุคคลอื่น ซึ่งเป็นหลักสากลที่เรียกว่า originality

แต่ในบางครั้ง การสร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์ก็ไม่ได้มีปัจจัยจากผู้สร้างสรรค์แต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นจึงไม่ใช่ทุกกรณีที่ผู้สร้างสรรค์จะได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

การพิจารณาความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ มีหลักการ ดังนี้

1. กรณีผู้สร้างสรรค์ “คิดเอง ทำเอง”

หมายความว่า ผู้สร้างสรรค์สร้างงานลิขสิทธิ์ขึ้นโดยอิสระ ไม่ได้เกิดจากคำสั่งหรือข้อตกลงกับใคร กรณีเช่นนี้ ผู้สร้างสรรค์ก็จะได้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น หรือหากเป็นงานลิขสิทธิ์ที่มีผู้สร้างสรรค์หลายคน ผู้สร้างสรรค์ทุกคนก็จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ร่วมกันตามสัดส่วนที่สร้างสรรค์ (แต่ผู้สร้างสรรค์อาจจะตกลงกันให้ลิขสิทธิ์เป็นของคนใดคนหนึ่งก็ได้เช่นกัน)

นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาด้วยว่า ในการสร้างงานลิขสิทธิ์ขึ้นใหม่นั้น ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้นมาจากการดัดแปลงหรือรวบรวมงานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นด้วยหรือไม่ ซึ่งหากงานลิขสิทธิ์ที่ผู้สร้างสรรค์ทำขึ้นเป็นงานที่มาจากผู้สร้างสรรค์เอง ไม่ได้คัดลอกมาจากใคร ผู้สร้างสรรค์ก็จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าว

แต่หากงานชิ้นใหม่เกิดจากการดัดแปลงหรือรวบรวมงานลิขสิทธิ์ของผู้อื่น แต่ก็ได้มีการใช้ทักษะความสามารถ แรงงาน และวิจารณญาณของผู้สร้างสรรค์ไปด้วยเช่นกัน ผู้สร้างสรรค์จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานชิ้นใหม่นี้ได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตให้ทำการดัดแปลงหรือรวบรวมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานชิ้นเดิมอย่างถูกต้อง เพราะหากเป็นการดัดแปลงหรือรวบรวมโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว งานชิ้นใหม่ที่เกิดขึ้นก็จะไม่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ เนื่องจากทำขึ้นโดยละเมิด และผู้ดัดแปลงหรือรวบรวมยังมีความรับผิดชอบในการละเมิดลิขสิทธิ์อีกด้วย

เช่น นายทรัพย์สินได้วาดรูปตัวการ์ตูนออกมาจากจินตนาการของตนเอง นายทรัพย์สินจึงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในรูปตัวการ์ตูน ต่อมานายปัญญานำรูปตัวการ์ตูนของนายทรัพย์สินมาทำเป็นการ์ตูนแอนิเมชัน โดยได้รับอนุญาตจากนายทรัพย์สินแล้ว การ์ตูนแอนิเมชันซึ่งดัดแปลงมาจากรูปตัวการ์ตูนของนายทรัพย์สินนั้น ก็จะเป็นงานลิขสิทธิ์ของนายปัญญา ซึ่งทั้งรูปตัวการ์ตูนและการ์ตูนแอนิเมชันต่างก็เป็นงานลิขสิทธิ์ที่แยกต่างหากจากกันและแยกเจ้าของกัน

2. กรณีผู้สร้างสรรค์ “รับจ้าง” สร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์

หากงานลิขสิทธิ์ที่ผู้สร้างสรรค์ทำขึ้นเกิดเนื่องมาจากการจ้าง จะต้องพิจารณาว่า ผู้สร้างสรรค์ถูกจ้างมาในลักษณะใด

ในกรณีที่ เป็นสัญญาจ้างแรงงาน และมีการสร้างงานลิขสิทธิ์ขึ้นในฐานะที่ผู้สร้างสรรค์เป็นลูกจ้าง ผู้สร้างสรรค์จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ แม้ว่างานลิขสิทธิ์นั้นจะเกิดขึ้นมาได้จากการที่มีการจ้างกันก็ตาม ทั้งนี้ นายจ้างมีสิทธินำงานดังกล่าวของผู้สร้างสรรค์ออกเผยแพร่ได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้าง แต่หาก นายจ้างต้องการงานนั้นไปแก้ไขดัดแปลง นายจ้างต้องขออนุญาตผู้สร้างสรรค์ซึ่งเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

อย่างไรก็ตาม หากมีข้อตกลงเป็นหนังสือระหว่างนายจ้างกับผู้สร้างสรรค์ที่เป็นลูกจ้างว่าให้ลิขสิทธิ์ ในงานที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตการจ้างเป็นของผู้ใด ก็ต้องเป็นไปตามข้อตกลงนั้นๆ ดังนั้น หากในหนังสือสัญญา กำหนดให้นายจ้างเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ผู้สร้างสรรค์ที่เป็นผู้สร้างงานลิขสิทธิ์ขึ้นมาก็จะไม่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

เช่น บริษัท A มีนายรักดีเป็นลูกจ้างฝ่ายการตลาด นายรักดีออกแบบจัดทำแผ่นพับนำเสนอสินค้า เพื่อใช้ในการส่งเสริมการขายกับลูกค้า นายรักดีจึงเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในแผ่นพับดังกล่าว แต่บริษัท A สามารถนำแผ่นพับนั้นไปแจกแก่ลูกค้าได้ ต่อมาบริษัท A มอบหมายให้นายรักดีเขียนคู่มือ การขายสินค้าสำหรับพนักงาน โดยทำข้อตกลงเป็นหนังสือให้คู่มือเป็นลิขสิทธิ์ของบริษัท A เช่นนี้ นายรักดี ที่เป็นผู้สร้างสรรค์ก็จะไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ในคู่มือนั้น

สำหรับกรณีสัญญาจ้างทำของที่ผู้สร้างสรรค์จัดทำงานลิขสิทธิ์ขึ้นโดยการรับจ้าง ลิขสิทธิ์ในงานที่จัดทำขึ้น จะเป็นของผู้ว่าจ้าง ผู้สร้างสรรค์ซึ่งเป็นผู้รับจ้างจะไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์ เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์กับผู้ว่าจ้างจะได้ ตกลงกันเป็นอย่างอื่น

เช่น นายรักชาติเป็นนักแต่งเพลงอิสระ บริษัท B จ้างให้นายรักชาติแต่งเพลงให้สำหรับประกอบ โฆษณาของบริษัท B โดยไม่ได้มีข้อตกลงเรื่องลิขสิทธิ์ในสัญญาจ้าง เพลงประกอบโฆษณานี้จึงเป็นลิขสิทธิ์ของ บริษัท B ส่วนนายรักชาติซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ก็จะได้รับค่าตอบแทนตามสัญญาจ้าง แต่จะไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์

แต่หากเป็นกรณีที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้จ้างหรือเป็นผู้ออกคำสั่งให้สร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์ขึ้น หน่วยงานของรัฐจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่เกิดขึ้น เว้นแต่หน่วยงานของรัฐกับผู้สร้างสรรค์จะได้ตกลงกัน เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร

ผู้สร้างสรรค์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์	ผู้สร้างสรรค์ไม่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์
คิดเอง ทำเอง โดยอิสระ	ทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น
ดัดแปลงหรือรวบรวมโดยได้รับอนุญาต	เป็นผู้รับจ้าง
เป็นลูกจ้าง	ทำขึ้นโดยการจ้างหรือโดยคำสั่งของหน่วยงานรัฐ
มีข้อตกลงว่าผู้สร้างสรรค์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์	มีข้อตกลงว่านายจ้างเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

สำนักลิขสิทธิ์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา

สิงหาคม 2562